

BİRLİK VE İLERLEME
DÜŞÜNCE DERNEĞİ

BİRDER

-BÜLTEN

Sayı:3 / Tarih: 15 Şubat 2026

ADALET - HÜRRİYET - MUSAVVAT - UHUVVET

www.birder.org.tr

BİRDER
AKADEMİ

BİRLİK VE İLERLEME
DÜŞÜNCE DERNEĞİ

BİRDER AKADEMİ

Birder Politika - Tarih - Kültür - Sanat - Bilim e-bülten Yayını / Sayı:3 / Tarih: 15 Şubat 2025

www.birder.org.tr

BİRDER e-BÜLTEN

Birlik ve ilerleme Düşünce
Derneği Adına İmtiyaz Sahibi
Müjdat ÖZTÜRK

Genel Yayın Yönetmeni /
Birder Akademi Koordinatörü
Vural CAMBUL

Editör
Anıl KARA

Hukuk Danışmanı
Av. Arife CAMBUL

Dizi-Grafik-Tasarım
Meltem CAMBUL MERT

Yayın Kurulu

Müjdat ÖZTÜRK
Vural CAMBUL
Anıl KARA
Umut Kaan KİLİM
Niyazi ALPAY
Mehmet ÖZTÜRK
Doğan ÖZTÜRK
İlayda AYAZ
Av. Arife CAMBUL
Meltem CAMBUL MERT

Görüş ve önerileriniz için
birder@birder.org.tr

Dergimizde yayımlanan makaleler kaynak gösterilmek şartıyla iktibas edilebilir.
Gönderilen yazılar yayımlansın veya yayımlanmasın iade edilmez.
Yayımlanan tüm yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir.

BİRDER
BİRLİK VE İLERLEME DÜŞÜNCE DERNEĞİ

YAYIN ORGANIDIR

İçindekiler

Genel Başkan'dan 4 *Birder'e Dair*
Müjdat ÖZTÜRK

Birder Akademi'den 5 *Bülten'e Dair*
Vural CAMBUL

Gündem 6 *Demokrasi ve Sivil Toplum*
Samet REİS

Siyaset 7 *Suriye Dosyası: Türkiye'nin*
Milli Çıkarları ve Zorunlu
Yol Haritası
Eşref SENCER

Genç Türk 9 *Samimiyetsiz Siyaset*
İlayda AYAZ

Hukuk 10 *Mağdur mu Sanık mı?*
Arife CAMBUL

Ekonomi 11 *Türkiye'de Sosyal Adalet,*
Mali Disiplin ve Popülizm
Kıskacında Emeklilik ve
Vergi Sisteminin Yapısal
Açmazları
Miri KALEM

Edebiyat 13 *Bir Yazı Yazma Sanatı:*
Lipogram
Anıl KARA

Biyografi 14 *Devletin Merkezindeki*
İsim: Talat Paşa
Umut Kaan KILIM

Tarih 15 *Osmanlı İmparatorluğu:*
Kânuni Sultan Süleymân Dönemi
Eren BERBER

Sağlık 17 *Bulaşıcı Hastalıklarla*
Mücadelede Bireyin Rolü
Selçuk VARLI

Genel Başkan'dan; BİRDER'E DAİR

Müjdat ÖZTÜRK
BİRDER Genel Başkanı

Bir düşüncenin sadece siyasi faaliyetlerle iktidar olamayacağı gerçeğinden hareketle Türk Milliyetçiliğinin Sivil Toplum alanında da varlık gösterebilmesi, fikir ve düşünce üretmesi, projeler geliştirmesi, kültür, sanat ve edebiyat alanında da toplumsallaşması ve milletle buluşması adına BİRDER ortaya çıkmıştır.

Kuruluş motivasyonu Türk Milliyetçiliğinin siyasal alandaki gücüyle orantılı toplumsal etki alanına sahip olamayışı düşüncesidir.

Kurucu kadro, Türk Milliyetçilerinin siyasal sahaya sıkıştığını ve Türk Milliyetçiliği düşüncesinin toplumla istenen biçimde buluşamadığını, milliyetçi düşüncenin ürettiği kavramların, fikirlerin daha topluma ulaşmadan kaybolup, buharlaştığı olgusu ile harekete geçmiştir.

Bu düşünceden hareketle BİRDER;

- Türk Dünyasına nasıl hizmet edebiliriz,
- Türk Birliği Ülküsünü nasıl yaşatabiliriz,
- Türk Milliyetçiliğinin tarihsel referanslarından güç alarak
- Geleceği nasıl kurgulayabiliriz sorularına birlikte cevaplar aramış,
- Türk Milliyetçiliğinin yenilenmesi, gelişmesi daha geniş kitlelerle buluşabilmesi için kurulmuştur.

BİRDER'in hedefleri;

- Türk aydınlanmasını gerçekleştirmek;
- Türk varlığının, Türk kimliğinin ve Türk kültürünün korunması, gelişmesi;
- Türk Milletinin dili, dini, tarihi, kültürü hakkında araştırmalar yapılması;
- Türk varlığının ve kültürünün geleceğe taşınması yolunda çalışmalar yapılması;
- Türk Milliyetçiliğinin ideolojik yenilenme sürecine katkı sağlanması;
- Türk Milletinin birlik ve beraberliğini sağlamlaştıracı, sosyal dokuyu artıracak çalışmalar yapılması;
- Türkiye ve Türk Dünyası arasında kültürel sosyal ve iktisadi bütünleşmeye katkı sağlanması;
- Türk Milletinin refahını, güvenliğini güçlendirecek faaliyetlerde bulunulması;
- Türk demokrasisine katkı sağlanması ve demokratik siyasetin yerleşmesi konusunda çalışmalar yapılmasıdır.

BİRDER herhangi bir partiye bağlı olmamakla beraber Türk Milliyetçiliği Fikir Sistemine inanır, Türk Milletinin menfaatlerini ve çıkarlarını öncelik alır.

Vural CAMBUL
Genel Yayın Yönetmeni
BİRDER Akademi Koordinatörü

Değerli Okuyucular;

Birlik ve İlerleme Düşünce Derneği (BİRDER) bünyesinde yürütülen akademik ve kurumsal çalışmaların düzenli biçimde izlenebilmesi amacıyla hazırlanan e-bültenimizin ikinci sayısını sizlere sunuyoruz.

İlk sayımızla birlikte oluşturmayı hedeflediğimiz yayın çizgisi; dernek faaliyetlerinin kayıt altına alınması, üretilen fikrî birikimin görünür kılınması ve BİRDER Akademi çatısı altındaki çalışmaların bütünlüklü bir çerçevede aktarılmasıydı. Üçüncü sayımızda da bu yaklaşımı koruyarak, sürekliliği esas alan bir yayın anlayışıyla yolumuza devam ediyoruz.

Bu sayıda; BİRDER Akademi'nin eğitim faaliyetlerine, dernek bünyesinde yürütülen proje ve çalışma gruplarına ilişkin değerlendirmelere ve güncel başlıklara dair analiz yazılarına yer verilmiştir. Yayın içeriği hazırlanırken, akademik ölçülülük ile kurumsal gerçeklik arasındaki denge gözetilmiştir.

Bu yayının ortaya çıkmasında kurumsal iradenin oluşmasına katkı sunan başta dernek başkanımız Sayın Müjdat Öztürk olmak üzere, yönetim kurulu üyelerine ve emeği geçen tüm çalışma arkadaşlarımıza teşekkür ederim.

Önceliğimiz; e-bültenimizin içerik bütünlüğünü koruyan, düzenli yayınlanan ve kurumsal hafızayı güçlendiren bir yayın haline gelmesidir. Bu doğrultudaki çalışmalarımız BİRDER Akademi çatısı altında devam edecektir.

İkinci sayımızın, derneğimizin düşünsel çalışmalarına katkı sağlamasını temenni ediyorum.

Saygılarımla...

DEMOKRASİ VE SİVİL TOPLUM

Seçimler, parti içi mücadeleler, liderlik kavgaları ve kutuplaşma siyasetin gündemini belirlerken halkın sesi çoğu zaman bu kakofoninin arasında kayboluyor. Oysa demokrasi sadece iktidarın el değiştirmesi ile değil, vatandaşın örgütlenerek hak talebinde bulunabilmesi ile ölçülür. İşte bu noktada sivil toplum alanında çalışmak siyasi partilerin içinde debelenmekten çok daha verimli bir seçenek olarak önümüze çıkıyor.

Türkiye’de siyasi partiler toplumsal taleplerin temsili için ortaya çıkan yapılar olsa da eninde sonunda hizip ve çıkar gruplarının oyun alanına dönüşmektedir. Çağdışı siyasi partiler kanunu ve parti içi demokrasinin zayıflığı tabanın ve toplumun karar alma mekanizmasına etkisini sınırlamakta, özellikle aday belirleme süreçlerini muğlak bir hâle getirmektedir. Bu durum partileri toplumu temsil eden platformlar olmaktan çıkarıp, belirli kesimlerin güç, makam ve para paylaşımı yaptığı rant alanlarına dönüştürmektedir. Siyaset ve siyasetçiler giderek profesyonelleşmekte, liyakatin yerini sadakat ilişkileri almaktadır. İdealist gerekçelerle siyasete giren kişiler, zamanla ya yapının dışına itilmekte ya da mekanizmanın bir dişlisine dönüşmektedir. Bu haliyle siyasi partilerin başta gençler olmak üzere toplumun eğitilmiş, liyakat sahibi ve idealist kesimini korkutup uzaklaştırdığı çok açık bir gerçek.

Samet REİS

BİRDER Genel Başkan Vekili

Kötü paranın iyi parayı kovduğunu açıklayan iktisat teorisine benzer şekilde kalitesiz insanların çokluğu siyasetteki kaliteli insan sayısını gitgide düşürüyor. Sivil toplum kuruluşları, dernekler ve platformlar ise daha esnek katılımcı ve görece daha kapsayıcı yapılar olarak varlığını koruyor. İdeolojik ve siyasi tabulara hapsolmeden geniş halk kesimlerinin bir araya gelmesine imkan tanıyan bu yapılar, siyasetin aksine iktidarı ele geçirmek ya da rant elde etmek yerine, hak arama ve birlikte yürüme motivasyonu ile hareket ediyor. Bunun yanında elbette sivil toplum siyasete alternatif olarak değil, onu besleyen ve denetleyen bir kurum olarak görülmeli. Türkiye’de demokrasiyi güçlendirmek ve bir bütünün parçası olarak sesini daha gür çıkarmak isteyen bireyler için sivil toplum, kısa vadede daha az görünür ama uzun vadede daha kalıcı bir etki yaratma potansiyeline sahiptir.

Demokrasi sadece sandıkta ve parti koridorlarında değil; işte, okulda, sokakta ve gündelik hayatın her alanında çalışarak inşa edilir.

Suriye Dosyası: Türkiye'nin Milli Çıkarları ve Zorunlu Yol Haritası

Eşref SENCER

Suriye meselesi artık romantik hayallerle, ideolojik önyargılarla veya iyi niyet varsayımlarıyla yönetilecek bir sorun değildir. Bugün Türkiye'nin karşı karşıya olduğu tablo, geçmişte yapılan stratejik hataların, bölgesel güçlerin sinsice yürüttüğü nüfuz oyunlarının ve kararsız dış politika reflekslerinin bir sonucudur. Bu gerçekler açıkça görülmeden, Türkiye'nin güvenliği ve geleceği tehlikeye girer.

AK Parti İktidarının Suriye'de Yaptığı Temel Hatalar

1. "Esad gider" Saplantısı:

Krizin ilk yıllarında devlet aklı yerine ideolojik beklentiler öne çıktı. Suriye devletiyle ilişkiler koparıldı, diplomatik kanallar kapatıldı ve Türkiye sahada yalnız bırakıldı. Devletler temenniyle değil, gerçeklerle yönetilir.

2. Güney sınırında otorite boşluğuna geç müdahale:

Merkezi otorite zayıfladığında sahayı PKK/YPG ve İran destekli milisler doldurdu. Türkiye sınır güvenliğinde ağır bedel ödedi. Bu tür gecikmeler artık tolere edilemez.

3. Mülteci meselesinin yanlış yönetimi:

"Açık kapı" politikası kısa vadede insani görünse de, uzun vadede toplumsal gerilim, ekonomik yük ve demografik dengesizlik doğurdu. Bu mesele, milli güvenlik boyutuyla ele alınmadığı için iç siyasete kurban edildi.

PKK/YPG: Türkiye'nin Milli Güvenliğine Doğrudan Tehdit

Suriye dosyasında hiçbir başlık, PKK/YPG meselesinden bağımsız ele alınamaz. Bu yapı yalnızca bir terör örgütü değil; Türkiye'nin güney sınırında milli bir kuşatma aracıdır.

- PKK/YPG, PKK'nın ideolojik ve örgütsel devamıdır.
- İsim veya üniforma değiştirerek meşrulaştırılmaya çalışılıyor.
- Türkiye sınırında fiili bir baskı hattı kuruyor.

ABD desteğiyle YPG, Suriye'nin kuzeyinde alan hâkimiyeti sağladı, uluslararası meşruiyet algısı üretti, ama Türkiye için bu hâlâ kırmızı çizgidir.

Türkiye açısından silah bırakmayan, örgütsel bağı koparmayan her yapı düşmandır. Askeri varlığımız, PKK/YPG'nin ilerlemesini engellemek için yayılmacı değil, önleyici ve meşru bir zorunluluktur. Çekildiğimiz anda tablo nettir: PKK/YPG alan kazanır, İran milisleri ilerler, sınır güvenliği çöker.

İran: Sessiz Ama Ölçülemez Bir Tehdit

İran, Şii milisleri, istihbarat faaliyetleri ve demografik mühendislikle Suriye'yi adım adım nüfuz alanına dönüştürdü. Şam yönetimi İran'a bağımlı hâle geldi, Lübnan'a uzanan bir Şii koridoru oluştu ve Türkiye'nin güneyden kuşatılması hedeflendi.

Bu tablo, Türkiye'nin Arap dünyasıyla bağlarını zayıflatıyor, PKK/YPG ve örtülü iş birliklerine fırsat veriyor. İran, dost değil; stratejik bir rakiptir.

ABD-İran Gerilimi ve Türkiye'nin Pozisyonu

ABD-İran gerilimi, Türkiye için bir taraf seçme meselesi değildir. Ancak yanlış adım maliyeti ağır olur.

İran boyutu:

- Türkiye'nin müttefiki değil, doğrudan düşmanı da değil; ancak stratejik rakiptir.
- Suriye ve Irak'ta nüfuz genişlemesine izin verilmemeli, doğrudan çatışmadan kaçınılarak çok katmanlı dengeleme uygulanmalıdır.

ABD boyutu:

- ABD güvenilir müttefik değildir; PKK/YPG desteği ana kriz başlığıdır.
- İlişkiler müttefiklik söylemi üzerinden değil, çıkar ve milli menfaat odaklı yürütülmelidir.

Türkiye'nin pozisyonu:

- Taraf değil, dengeleyici güç olmalı.
- Cephe ülkesi değil, sahada kontrol sağlayan aktör olmalı.
- Taşeron değil, oyun kurucu olmalı.

Bu dengeyi sahadaki güçlü askeri varlık, etkili istihbarat ağı ve kararlı diplomasiyle sağlamak zorunludur.

İsrail ile ilişkiler: Soğuk Akıl ve Sınırlı İşlevsellik

İsrail meselesi ideolojik veya duygusal zeminde ele alınmamalıdır. İsrail'in Türkiye'ye doğrudan bir tehdidi yoktur; hedefi İran'ın bölgesel yayılmasıdır.

Türkiye'nin izlemesi gereken politika:

- İsrail'in Suriye'yi savaş alanına çevirmesine izin vermemek.
- İran'ın güçlenmesini engellemek.
- İlişkiler ideolojik değil, kontrollü ve işlevsel olmalı.

Pragmatik Yol Haritası: Türkiye İçin 10 Temel Adım

1. Suriye'de askeri ve istihbari varlık kalıcı olmalı – çekilme = PKK/YPG + İran ilerlemesi.
2. PKK/YPG tasfiye edilmeli – entegrasyon veya isim değişikliği kabul edilemez.
3. İran'ın nüfuz alanı daraltılmalı – örtülü dengeleme esas alınmalı.
4. Şam ile şartlı diyalog – PKK/YPG tasfiyesi ve güvenli bölgelerin korunması şart.
5. Mülteci geri dönüşü devlet politikası olmalı – güvenli alanlar, uluslararası finansman ve zorunlu takvimle.
6. ABD ile çıkar pazarlığı yürütülmeli – PKK/YPG desteği sürekli gündemde tutulmalı.
7. İsrail ile ilişkiler sınırlı ve işlevsel tutulmalı – ne cepheleşme ne stratejik yakınlaşma.
8. Sahada güçlü olunmalı – askeri varlık, istihbarat ve ekonomik nüfuz korunmalı.
9. İran-ABD-İsrail üçgeninde denge sağlanmalı – Türkiye taraf değil, dengeleyici aktör olmalı.
10. Devlet aklıyla hareket edilmeli – ideoloji ve duygusallık değil, strateji ve gerçekler esas alınmalı.

Sonuç: Türkiye'nin Milli Çıkışı

Türkiye'nin lüksü yoktur:

- Hata yapma lüksü yok
- Duygusallık lüksü yok
- Geri çekilme lüksü yok

Türkiye; **sahada güçlü, masada soğukkanlı ve stratejide kalıcı** olmak zorundadır. Bu bir tercih değil, devlet olmanın ve milli güvenliği korumanın zorunlu sonucudur.

SAMİMİYETSİZ SİYASİLER

İlayda AYZ

Mimar

Türkiye’de siyaset uzun süredir bir temsil meselesi olmaktan çıkmış durumda... Bugün karşı karşıya olduğumuz tablo, açık ve inkâr edilemez bir samimiyet krizidir. Gençlerin, özellikle de muhalif Türk milliyetçilerinin zihninde giderek daha yüksek sesle yankılanan soru şudur: “Bizi gerçekten temsil eden bir siyasi parti var mı?” Bu soru romantik bir arayışın değil, yıllardır biriken hayal kırıklıklarının doğal sonucudur.

Yaklaşık altmış yıldır “milliyetçilerin sesi” olduğunu iddia eden MHP, bugün bu iddiayı taşıyamaz hâle gelmiştir. Çözüm süreçlerinden komisyon masalarına, geçici siyasi dengeler uğruna sergilenen tutumlar, ilkesel bir duruş olmaktan çıkıp konjonktürel bir araca dönüştüğünü göstermiştir. Genç bir Türk milliyetçisi açısından tablo nettir: Bu yapı artık temsil etmiyor. Dahası, temsil etmeye niyetli bile görünmüyor.

CHP’ye gelince... Atatürk’ün adını en sık anan ama onun fikri mirasını en az taşıyan yapılardan biriyle karşı karşıyayız. Söylem düzeyinde Atatürkçülük vurgusu eksik olmaz; ancak kadrolara, reflekslere ve kriz anlarındaki tutuma bakıldığında bu vurgunun içinin ne denli boşaltıldığı açıkça görülür. Bugün sokakta rastgele çevrilecek herhangi bir yurttaşın Atatürk’e olan sadakati, parti yönetimindeki pek çok isimden daha sahibidir. Son dönemde kamuoyuna yansıyan açıklamalar, Atatürk’ü adeta “revize etmeye” kalkışan çıkışlar ve ayrılıkçı çevrelerle yan yana durmaktan rahatsızlık duymayan tutumlar, CHP’nin iddia ettiği kimlikle arasındaki mesafeyi daha da açmıştır. Burada sorun tekil isimler değildir; asıl sorun, bu isimlerin parti içinde rahatlıkla karşılık bulabilmesidir.

İYİ Parti zaman zaman doğru tespitler yapsa da; genç, muhalif Türk milliyetçilerinin aradığı sürekliliği ve netliği ortaya koymakta zorlanmaktadır. Böylece meclis tablosu daralmakta, seçenekler azalmaktadır. Gözler ister istemez ana muhalefet partisine çevrilmekte; ancak bu bakış çoğu zaman yeni bir hayal kırıklığıyla sonuçlanmaktadır. Özgür Özel döneminde CHP’nin izlediği siyaset, “muhalefet” kavramının içinin boşaltan bir noktaya ulaşmıştır. Tepkilerin zirve yaptığı anlarda, iktidar ve MHP ile aynı çizgide durmakla yetinilmeyip bu çizginin daha da ileri taşındığı görülmüştür. Bu tabloyu stratejiyle açıklamak mümkün değildir; bu olsa olsa ciddi bir siyasi basiretsizliktir.

Bu noktada genç Türk milliyetçileri arasında giderek güçlenen bir kanaati açıkça ifade etmek gerekir: Ne yazık ki mecliste bulunan muhalif partiler, genç Türk milliyetçileri nazarında muhalifliğini büyük ölçüde yitirmiştir. Gençlere geçen hissiyat, iktidar tarafından sınırları çizilmiş, yönlendirilmiş ve kontrol edilen bir muhalefet izlendiği yönündedir. Bu algı tesadüf değildir; yılların birikimiyle oluşmuştur. “Toplumsal barış” başlığı altında gündeme getirilen konferans ve benzeri girişimler ise bu kopuşun sembolü hâline gelmiştir. Davet edilen isimler incelendiğinde, bu organizasyonların barışı değil, yeni fay hatlarını beslediği açıkça görülmektedir. Ayrılıkçı söylemleriyle bilinen çevrelerin merkezde olduğu bir yapıdan toplumsal uzlaşma çıkmasını beklemek, ya büyük bir safıklı ya da bilinçli bir tercihtir.

CHP’nin yıllardır değişmeyen kemik bir seçmen kitlesi vardır. Bu kitlenin önemli bir bölümü, Atatürk’ün hatırasına duyduğu saygı nedeniyle bu partide kalmaktadır. Ancak bir siyasi partinin varlık nedeni yalnızca geçmişe yaslanmak olamaz. İktidar iddiası taşıyan bir yapı, seçmenini büyütme zorundadır. Oysa yıllardır aynı ilçeler, aynı sosyolojik havzalar ve aynı söylemler tekrar edilmektedir. Bugün sıkça dile getirilen “gençlerde yükselen Türk milliyetçiliği”, sistem içi, uysal ve kontrol edilebilir bir çizgide değildir. Bu milliyetçilik; sorgulayan, itiraz eden ve bağımsız düşünen bir karakter taşımaktadır. Buna rağmen CHP, bu gençliği anlamaya çalışmak yerine onu ya görmezden gelmekte ya da karşısına almaktadır. Saraçhane’de yaşananlar bu kopuşun en somut örneklerinden biridir.

Sorulması gereken soru açıktır: Bu politikaların sonunda kim kazandı? Kimler masadan güçlenerek kalktı? Kimler daha fazla alan elde etti? Ve kimler yine yalnız bırakıldı? Bugün hâlâ yeni açılımlar ve yeni konferanslar konuşuluyorsa, bu soruların cevabı yeterince ciddiye alınmamış demektir. Kimse siyasetten mucizeler beklemiyor. Ancak mecliste yer alan ve seçim dönemlerinde oy talep eden yapıların, bu millete karşı asgari bir ahlaki sorumluluğu olmalıdır. Bugün sıkılan ellerle, yarın doğacak acıların aynı düzlemde durmadığı artık inkâr edilemez bir gerçektir. Sorun yalnızca icraat eksikliği değildir. Asıl sorun, söylemlerin inandırıcılığını tamamen yitirmiş olmasıdır. CHP’nin “Atatürkçüyüm” iddiası, gençler nezdinde artık otomatik olarak kabul edilen bir gerçeklik değildir. Sosyal medyada her açıklamanın ardından yükselen tepkiler bunun en açık göstergesidir. Bugün muhalefet adına en fazla tepki çeken figürün ana muhalefet lideri olması, üzerinde ciddi biçimde düşünülmesi gereken bir tablodur.

Siyasi partilerin içyapıları da bu güven kaybını derinleştirmektedir. Dışarıdan özgürlük alanı gibi görünen yapılar, içeride katı bir disiplin ve itaat mekanizmasıyla işlemektedir. Eleştiri belirli bir noktaya kadar tolere edilir; sonra sınırlar hatırlatılır. Bu nedenle fikri özgürlük, herhangi bir siyasi unvandan çok daha kıymetlidir.

Siyasetin büyük kısmı ne yazık ki koltuk merkezli bir faaliyete dönüşmüştür. Yıllarca terk edilmeyen makamlar, değişmeyen kadrolar ve alışkanlık hâline gelmiş görevler... Bu koltuklarda oturanların kaçtığı gerçekten temsil iddiası taşımaktadır? Sorun imkân değil, niyet meselesidir. Bugün geline noktada, CHP’nin seçim dönemlerinde Atatürk’ü hatırlaması da gençleri vitrine çıkarması da samimi görünmemektedir. Genç Türk milliyetçileri artık neye inanıp neye mesafeli durması gerektiğini ayırt edebilecek bir bilinç düzeyine sahiptir. Asıl kayıp, bu süreçlerde heba edilen gençlerdir. Siyaset yapmak zorunlu değildir. Bir parti çatısı altında bulunmadan da bu ülke için düşünmek, konuşmak ve mücadele etmek mümkündür. Çünkü içeriden bakıldığında, ideallerin yerini çoğu zaman kişisel hesaplar almaktadır. Bugün muhalefetin de iktidarın da genç Türkler nezdinde aynı sorgulamaya tabi tutulması tesadüf değildir. CHP, mevcut hâliyle Atatürk’ün partisi olma iddiasını taşımakta zorlanmaktadır.

Buna rağmen umutsuz değilim. Çünkü bu ülkenin geleceği; kimsenin arka bahçesi olmayı reddeden, gerektiğinde CHP’den daha Atatürkçü, gerektiğinde MHP’den daha net bir Türk milliyetçisi duruşu sergileyebilen gençlerin elindedir. Ve bu gençler artık susmuyor. Konuşuyor. Yazıyor. İtiraz ediyor.

MAĞDUR MU SANIK MI?

Arife CAMBUL

Avukat

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte hayatımıza giren ve yeni suç yöntemlerinden biri olan, halk arasında “banka hesaplarının kiralanması” olarak adlandırılan ve son yıllarda mahkemelerdeki dosyaların büyük çoğunluğunu oluşturan bir olgudan bahsetmek istiyorum sizlere. Pek çok gencin haberi bile olmadan dâhil olduğu bu süreç sonunda hayatlarında telafisi olmayan zararlara yol açabiliyor. Ülkenin ve hatta dünyanın içinde bulunduğu ekonomik koşullar sebebiyle kendince masumane bir çıkış yolu arayan ya da kolay yoldan ek gelir elde etmek isteyen vatandaşlarımız internetteki benzer çok sayıda ilandan birine tıkladığı anda hayatlarında geri dönüşü olmayan bir yola girmiş oluyorlar. Çünkü karşıdaki kişiler bazen manipülatif yöntemlerle bazen insanların içinde buldukları çaresizlikten faydalanarak bir suç işlediklerinden habersiz olan bu vatandaşları kendi ağılarına düşürüyor ve hesaplarını kullanmaya başlıyorlar. İşte bu hesaplar çoğu zaman yasadışı bahis, suç gelirlerinin aklanması, dolandırıcılık, hırsızlık ve terörizmin finansmanı gibi suçlarda kullanılıyor. Hesaplarının suç işlemekte kullanılacağını bilmeden bu ağa dâhil olan kişilerin hesapları daha sonra bu suç şebekeleri tarafından yasadışı şekilde elde edilen paraların aktarıldığı ve izinin kaybettirildiği kısa süreli bir istasyon hâline geliyor. Sıklıkla karşımıza çıkan ve pek çok kişinin mağdur olduğu bu yöntem en çok dolandırıcılık suçlarında kullanılıyor. Dolandırılan vatandaşlar şikâyetçi olduğunda ise paranın izi sürüldüğünde yargılama neticesinde ulaşılabilen tek kişi işte bu ne olduğundan habersiz hesabını kullandıran kişiler oluyor.

Üstelik çoğu zaman aynı anda birden fazla kişi dolandırıldığı için her mağdur yönünden ayrı ayrı dosya açılıyor ve dosya sayısı bu şekilde yüzlerce dosyayı bulabiliyor. İfadeye çağrılana kadar olaydan asla haberi olmayan bu kişiler uzun süren yargılama süreçlerinde yaşadıkları psikolojik savaş bir yana bazen yapılan yargılama neticesinde aldığı cezalarla özgürlüğünü bile kaybedebiliyor.

Kullanılan bir diğer yöntem ise öncesinde geliştirdikleri arkadaşlık ilişkilerini ve aralarında tesis edilen güven ilişkisini kullanarak hesaplarını ele geçirmek. Burada da çoğu zaman “borçları sebebiyle hesaplarında bloke olduğu, haciz olduğu ve bu sebeple kendi hesabını kullanamadığı” bahaneleriyle arkadaşlarından “tek seferlik” hesabını kullanmak istemeleriyle süreç başlıyor. Sonrası malum yine uzun süren yargılama süreçleri ve yüksek cezalar...

İşte tüm bunlarla karşılaşmamak için kim olursa olsun hesap bilgilerinin paylaşılmaması, şüpheli bir durum yaşandığında derhal banka ile irtibata geçip hesapların kapatılmasının istenmesi ve vakit kaybetmeksizin savcılığa ihbarda bulunulması hayati önem taşıyor. Çünkü bilmemek ya da suç işlediğinden habersiz yalnızca yardımcı olduğunu sanmak çoğu zaman ceza yargılamasından kurtulmanıza yetmez.

TÜRKİYE'DE SOSYAL ADALET, MALİ DİSİPLİN VE POPÜLİZM KISKACINDA EMEKLİLİK VE VERGİ SİSTEMİNİN YAPISAL AÇMAZLARI

Miri KALEM

ÖZET

Türkiye'de ekonomi politikası tartışmaları son yıllarda büyük ölçüde emekli maaşları ve asgari ücret artışları etrafında yoğunlaşmıştır. Yüksek enflasyon ortamında bu başlıkların toplumsal önemi artarken, söz konusu taleplerin bütçe etkileri, vergi sisteminin yapısal sınırlılıkları ve uzun vadeli mali sürdürülebilirlik boyutu çoğu zaman ikincil plana itilmiştir. Bu makale, Türkiye'de emeklilik ve ücret politikalarının neden kalıcı çözümler üretmediğini; erken emeklilik düzenlemeleri, dar vergi tabanı, kayıt dışı ekonomi ve popülist siyasal söylemler ışığında analiz etmektedir. Çalışma, iktidar ve muhalefetin farklı yönlerden beslenen ancak ortak bir zeminde buluşan mali popülizm eğilimini ortaya koymakta ve sürdürülebilir bir sosyal devlet için alternatif bir politika çerçevesi önermektedir.

GİRİŞ: EKONOMİ TARTIŞMASININ DARALAN UFKU

Türkiye'de ekonomi tartışmaları giderek dar bir alana sıkışmıştır. Kamuoyu, neredeyse her yıl şu iki soruya odaklanmaktadır: "Asgari ücret ne kadar artacak?" ve "Emekli maaşları ne olacak?" Bu sorular meşrudur. Zira yüksek enflasyon, sabit gelirli kesimlerin alım gücünü ciddi biçimde aşındırmaktadır. Ancak sorun, bu soruların nasıl finanse edileceği meselesi gündeme gelmeden cevaplanmaya çalışılmasıdır. Ekonomi politikası, bu haliyle teknik bir alan olmaktan çıkmakta; kısa vadeli siyasal rekabetin bir aracı hâline gelmektedir. Son yıllarda hem iktidar hem de muhalefet cephesinden gelen söylemler, sosyal talepleri önceleyen fakat mali kapasiteyi ikincil gören ortak bir eğilime işaret etmektedir. EYT düzenlemesi sonrası Cumhurbaşkanlığı çevresinden gelen "yanıtıldık" açıklamaları ve muhalefet cephesinden yükselen "en düşük emekli maaşı asgari ücret kadar olmalı" söylemi bu yaklaşımın tipik bir örneğidir. Toplumsal karşılığı güçlü olan bu öneri, bütçe etkileri bakımından değerlendirildiğinde ciddi riskler barındırmaktadır. Her iki yaklaşım da farklı siyasal pozisyonlardan gelse de, ortak bir zeminde buluşmaktadır: Mali kapasite ile sosyal talep arasındaki dengenin yeterince gözetilmemesi.

2. EYT DENEYİMİ VE AKTÜERYAL DENGİNİN GÖZ ARDI EDİLMESİ

Erken emeklilik (EYT) düzenlemesi, uzun yıllar birikmiş bir toplumsal talebin siyasal bir kararla karşılanması olarak hayata geçirilmiştir. Ancak bu düzenleme, sosyal güvenlik sisteminin aktüeryal dengesi yeterince tartışılmadan uygulanmıştır. Görece kısa prim ödeme süresine sahip geniş bir nüfus, uzun süreli emeklilik hakkına kavuşmuştur. Bu sürecin ardından yürütme erki tarafından dile getirilen "yanıtıldım" ifadesi, bireysel bir değerlendirmeden ziyade, sistemin yapısal sınırlarının geç fark edilmesinin bir göstergesi olarak okunmalıdır. Türkiye'de büyük ölçekli sosyal politika kararlarının uzun vadeli bütçe projeksiyonları, çalışan-emekli dengesi ve demografik dönüşüm gibi unsurlar eşliğinde şeffaf biçimde tartışılmadığı görülmektedir. Bu bağlamda EYT, bu yönüyle popüler talepler ile malisürdürülebilirlik arasındaki gerilimin somut bir örneği olarak hayata geçirilmiştir.

3. EMEKLİ MAAŞLARINI ASGARİ ÜCRETE EŞİTLEMENİN BÜTÇE GERÇEĞİ

Türkiye'de emekli sayısı 2009 yılında yaklaşık 9 milyon iken, 2025 yılı sonu itibarıyla 16,5 milyona ulaşmıştır. Aynı dönemde emeklilerin milli gelirden aldığı payın %6,7'den %6'ya gerilemesi, sistemin niceliksel olarak büyürken niteliksel olarak zayıfladığını göstermektedir. Ortalama yaşam süresinin uzaması, doğurganlık oranının %1'in altına gerilemesi ve aktif/pasif sigortalı dengesinin bozulması, sosyal güvenlik sistemini yapısal bir baskı altına sokmaktadır. Mevcut tabloda emeklilik yaşının filen uzatılmasına yönelik adımlar atılmadığı gibi, sağlık harcamalarının emekli nüfus üzerinden hızla artması da SGK bütçesi üzerinde ek bir yük oluşturmaktadır. Dahası, pasif nüfusun büyümesi, genç istihdamını artırarak prim tabanını genişletme imkânını da sınırlamakta; böylece sistem kendi kendini besleyemeyen bir döngüye sürüklenmektedir. Mevcut eğilimler devam ettiği takdirde, önümüzdeki on yılda toplumun yaklaşık %28'inin emekli statüsünde olacağı öngörüsü, sosyal güvenlik sisteminin sürdürülebilirliği açısından ciddi bir uyarı niteliği taşımaktadır.

Bu çerçevede ana muhalefet lideri tarafından dile getirilen "emekli maaşlarının 2026 yılı itibarıyla asgari ücrete eşitlenmesi" söylemi, mali gerçeklikten kopuk popülist bir yaklaşım olarak değerlendirilmelidir. 16,5 milyon emeklinin maaşlarının asgari ücret seviyesine yaklaştırılması, Türkiye bütçesinin mevcut gelir yapısı içinde karşılanabilir değildir. Bu durum yıllık bazda trilyon TL mertebesinde ilave harcama gerektirmektedir. Bu büyüklük, merkezi yönetim bütçesinin önemli bir bölümüne karşılık gelmektedir. Daha da önemlisi, bu vadin hangi finansman kaynağına dayandığına ilişkin somut bir politika seti ortaya konmamıştır. Yeni vergiler mi uygulanacaktır; yüksek gelir gruplarına olağanüstü oranlar mı getirilecektir; yoksa dolaylı vergiler artırılarak geniş toplum kesimleri mi yük altına sokulacaktır? Diyelim ki alternatif olarak kamu borçlanması yapılacaksa bile kamu borçlanmasının milli gelire oranının %30'lardan %60'lara çıkarılması, pasif nüfus ağırlıklı bir ekonomi için orta ve uzun vadede kaçınılmaz bir çıkmaz yaratacaktır. Kaynağı, takvimi ve yapısal reform boyutu tanımlanmayan bu tür vaatler, emeklilerin refahını kalıcı biçimde artırmak yerine, sosyal güvenlik sistemini daha derin bir sürdürülemezlik krizine sürüklenme riski taşımaktadır.

4. VERGİ TABANININ DARLIĞI: YAPISAL AÇMAZ

Türkiye'de emeklilik sistemi tartışmaları büyük ölçüde aylık düzeyleri, bütçe transferleri ve aktüeryal açıklar etrafında şekillenmektedir. Ancak bu tartışmaların çoğunda, sistemin temel finansman ayağını oluşturan vergi tabanının darlığı yeterince ele alınmamaktadır. Oysa 2025 yılı itibarıyla Türkiye'de çalışabilir nüfus yaklaşık 60 milyon kişiden oluşurken, fiilen gelir vergisi beyanı veren faal mükellef sayısı Gelir İdaresi Başkanlığının verilerine göre yaklaşık 2,8 milyon düzeyindedir. Türkiye'deki kayıtlı işçi sayısının yaklaşık 24 milyon ve 5-5,5 milyon memur çalışan düşünüldüğünde kayıtlı çalışan sayısının sınırlı, kayıt dışı istihdamın yaygın ve gelir vergisi mükellefi sayısının nüfusa oranla düşük kaldığı görülecektir. Bu yapı, kamu maliyesinin emeklilik başta olmak üzere sosyal harcamaları geniş ve dengeli bir doğrudan vergi tabanı üzerinden değil, büyük ölçüde dolaylı vergiler ve ücretliler üzerindeki stopaj yoluyla finanse etmesine neden olmaktadır. Avrupa'da emeklilik sistemlerinin görece daha sürdürülebilir olmasının temel nedeni, yalnızca yüksek vergi oranları değil; esas olarak geniş vergi tabanı ve yüksek vergi uyumudur. Çalışabilir nüfusun önemli bir bölümü gelir beyanı sistemi içinde yer almakta, serbest meslek ve kendi hesabına çalışma alanlarında kayıt dışılık sınırlı kalmaktadır. Türkiye'de ise çalışabilir nüfus ile gelir vergisi mükellefi sayısı arasındaki makas son derece açıktır. Avrupa'ya baktığımızda milli gelire oranla vergi gelirlerinin %40 olduğu oysaki; ülkemizde bu oranın %24'te kaldığını görmekteyiz. Bu durum, emeklilik finansmanında yapısal bir kırılma yaratmakta; sosyal güvenlik açıklarının kalıcı biçimde kapatılmasını zorlaştırmaktadır. Dolayısıyla emeklilik sistemine ilişkin reform tartışmalarının yalnızca emeklilik yaşı, prim gün sayısı veya aylık hesaplama formülleri üzerinden yürütülmesi eksik kalmaktadır. Vergi tabanını genişletmeye yönelik politikalar, emeklilik finansmanının sürdürülebilirliği açısından kritik önemdedir. Gelir vergisi beyanı veren faal mükellef sayısının artırılması; kayıt dışı istihdamın azaltılması ve serbest meslek kazançlarının etkin biçimde vergilendirilmesi, sosyal harcamaların uzun vadeli finansmanı için vazgeçilmez bir ön koşul olarak ortaya çıkmaktadır.

5. ALTERNATİF BİR POLİTİKA ÇERÇEVESİ

2008'den itibaren Türkiye'nin sosyal güvenlik sisteminde aktif sigortalı sayısı ile pasif sigortalı sayısı arasındaki denge uzun vadede bozularak sürdürülebilirlik açısından ciddi bir zorluk oluşturmuştur. 2009 yılında aktif/pasif sigortalı oranı yaklaşık 1,78 iken, 2022'ye kadar bu oran idealden uzak da olsa yaklaşık 2,01'e yükselmiş, sonrasında EYT (emeklilikte yaşa takılanlar) düzenlemesi ve demografik değişimler nedeniyle yeniden düşüş eğilimine girerek 2024'te yaklaşık 1,61 civarına inmiştir. Yani her bir pasif sigortalıya karşılık yalnızca yaklaşık 1,6 aktif sigortalı vardır. (İdeal oran 4'tür.) Sosyal Güvenlik Destek Primiyle birlikte hesaplandığında bu oran yaklaşık 1,75 olur. Bu durum, emekli sayısının hızlı artışı ve kayıt dışı istihdam gibi etkenlerle birlikte sistemin mali yükünü yükseltmektedir. Bu bağlamda Türkiye için daha sürdürülebilir bir sosyal devlet politikası, aktif/pasif dengesini güçlendirirken sosyal adalet ve bütçe yönetilebilirliğini aynı anda gözeten bir çerçeveye mümkün olabilir. Üç temel ilke olarak (1) katılımı ve kapsayıcılığı genişletme, (2) akıllı ve hedefli gelir politikaları, ve (3) ihtiyaçlara dayalı sosyal destekler öne çıkarılmalıdır. Katılımı ve kapsayıcılığı genişletmek için, vergi-prim tabanının daha geniş bir gelir grubuna yayılması, mikro-gelirler ve dijital ekonomi üzerinden kazanılan gelirlerin sisteme dâhil edilmesi teşvik edilmeli; böylece kayıt dışı istihdamın azaltılmasıyla aktif sigortalı sayısı artabilir. Aynı zamanda kadınlar, gençler ve emekliler için esnek çalışma modelleri ile işgücüne katılım güçlendirilmelidir. Hedefli ve akıllı vergilendirme, yüksek gelir sahiplerinin finansal disiplini gözetilerek istihdamı caydırmayan vergisel düzenlemelerle sağlanmalı; bunun yanı sıra sosyal devlet harcamaları yalnızca maaş üzerinden değil, kira, sağlık, enerji ve gıda gibi temel ihtiyaç alanlarını kapsayan destek mekanizmalarıyla hedeflenmelidir. Bu yaklaşım, bütçe üzerindeki doğrudan maaş baskısını hafifletirken dar gelirli hane halkları için yaşam maliyetini düşürerek sosyal adaleti güçlendirebilir. Böyle bir politika seti, hem aktif/pasif dengesini iyileştirerek sosyal güvenlik sisteminin sürdürülebilirliğine katkı sağlar hem de sosyal devletin refah ve kapsayıcılık hedeflerini bütçe disiplininin ödün vermeden gerçekleştirmeyi amaçlar.

6. SONUÇ

Türkiye'nin sorunu emeklilere veya asgari ücretlilere destek verilmesi değildir. Sorun, bu desteğin hangi kaynakla ve hangi kurumsal yapı içinde sağlanacağıdır. Popülist vaatler kısa vadede rahatlatıcı olabilir; ancak uzun vadede borç, enflasyon ve vergi adaletsizliği olarak geri dönmektedir. Türkiye'nin ihtiyacı olan şey daha fazla vaat değil; daha fazla mali gerçekçilik, daha geniş bir vergi tabanı ve siyasal cesarettir. Sosyal devlet, popülizmle değil; hesap verebilirlik ve mali disiplinle inşa edilir.

BİR YAZI YAZMA SANATI: LİPOGRAM

Anıl KARA

Türkolog

Lipogram, kasıtlı olarak bir harfin hiç kullanılmadığı yazı türüdür. Yunanca *atlamak*, *noksan olmak* anlamlarını kapsar. O kadar ki yazarın tüm yazı boyunca malum bir harfin idamına ant içtiğini sanmak olasıdır. Yazar, o harfi bulduran sözcük gruplarını kullanamayacağı için daimi bir muadil mana arayışındadır. Bu arayışın yarattığı sancı; yazarın sözcük dağarcığının yanı sıra üslubunu zorlayarak onu sınırlarıyla tanıştırrır. Hatta okumakta olduğunuz bu yazı bir *lipogram* misalidir; inşasında “e” harfi hiç kullanılmamıştır. Biz bu sancıyla boğuşaduralım; siz aziz okuyucular da bu sancılardan doğacak kıvranırların tadını çıkartın.

Sözü-üslubu kapsayan bu sancılı oyun -kastî manada bildiğimiz dil kurallarına başkaldıran, sınırları zorlayan bir stil olduğu için oyun olarak tanımlamayı arzuladım- ilk olarak, Yunan şair Lasus tarafından uygulanmıştır. Lasus, günümüz uygarlıklarının milât adıyla andığı İsa'nın doğumu vuku bulmadan 538 yılında, “s” harfini hiç kullanmadan mitolojik bir şiir ortaya koymuştur ki bu şiir, *lipogram* türünün malum olunmuş ilk hâlidir. Burada mühim olan yazının sarf olduğu lisanda sıklıkla kullanılan harfin tasarruf dışı bırakılmasıdır. Bu yolla yazar dilin imkânlarını zorlar, sınırlarıyla tanışır, hatta dimağının hudutlarını tırmanır. Şair Lasus’unda inşasında “s” harfini kullanmaması, bu harfin Yunan lisanında sıklıkla sarf olunmasıyla alakalıdır.

Anadolu sahamızda da tıpkı *lipogram* gibi bir yazın türü tatbik edildi ki biz onu *hazif/hazf* olarak adlandırdık. Klasik yazınımızda noktasız yahut noktalı hurûf (harfin çoğulu) bağlamdan çıkartılarak bir yapıt inşa olunurdu. Orada da kural malum bir harfin kullanılmamasıydı. Fakat vurgulamak lazım ki Anadolu sahamızın bu yazını Batının *lipogram*ından çok daha karmaşıktır. Çünkü yukarıda anlattığımız Batı yazınında yalnız bir harf bağlamdan çıkartılır; ancak Anadolu sahası yazınında bu tür, çok daha fazla harfin bağlamdan atılmasıyla uygulanır. Bir misal olması adına; 16. yüzyılda *Nazmî* vardı ki sıklıkla bu oyunları şiiri bağlamında kullanırdı. Yalnızca noktasız yahut yalnızca noktalı hurûfla yazdığı yapıtları olmuştur. Osmanlı’da yazıyı tatbik için kullandığımız hurûfun 19’unun noktalı 15’inin noktasız olduğunu hatırlarsak; yazar, bir yapıt ortaya koymak için kullanabildiği hurûfun yaklaşık olarak yarısını kullanmamak zorunda... Bu durum *hazif* sanatını çok daha farklı boyutlara taşır.

Anadolu’muzun o âşik atışmaları... Hani iki dudağın kavuşmadığı; kavuşmaması için iki dudak arasına kürdan koydukları... -adını malum harf olduğu için anamıyorum- Düşünüldüğü vakit aynı kurallarla yürüdüğü çabucak anlaşılır. Fakat bizim âşik atışmalarımızda kullanılmayan yalnız bir harf midir? Kaç dudak ünsüzü varsa-**m, b, p, f, v**-kullanılmaması şarttır. Görüldüğü gibi Anadolu sahası yazını bu hususa da şahsına münhasır bir imza atmıştır

1969 yılında Anton *Ssliharf*’in kahramanı olduğu *Kayboluş* isimli ilginç bir roman yayımlanır. Romanın yazarı G. P. daha üç yaşını doldurmadan İkinci Dünya Savaşında babasını sonsuzluğa uğurlar. Anası da bir Nazi kampında hayatını yitirmiş olan yazarın bu kayboluş sancısı kahramanı *Ssliharf*’in hayatıyla aktarılır. Romanın odağı olan “kayboluş” olgusu yazarın hayatındaki acı kayıpların bir yansımasıdır. Bu yansıma, yakınlarının yanı sıra “malum harf”in kaybıyla sıra dışı bir anlatım unsuruna dönüşür. Yazar, bu noktada bir harfini tıpkı yakınları gibi yitirir, kullanamaz olur. Artık tüm anlatacakları da bu harf miktarı noksan kalacaktır. Bir kayboluş sancısı düşünün ki onu tanımlamaya lazım sözcük grupları dahi kaybolsun, yitip gitsin... Yazar bu yoğun kayıp hissini olay örgüsünün dışında biçim unsurlarıyla sunuyor. Roman, C. *Yardımcı* tarafından aslına sadık kalınarak “malum harf” kullanılmadan lisanımıza aktarılmıştır. Farklı lisanlarda da yapıtın bu lipogramik hususuna itimat olunmuş; İspanyolcasında “a” harfi, Rusçasından “o” harfi hiç sarf olunmamıştır.

Yapıtı bağlamından bir harfi çıkartıp bu durumun kurguyla bütünlük kurduğu iddiasında olan yazarlarımız da vardır. Güya yapıttaki bu harf noksanlığı anlatıda ihtiva olunan duygu bütünlüğünün bir parçasıdır. Kahramanların hatta olay örgüsünün bir ihtiyacı... Açıkçası yazarın başarıya ulaşmış bu sanatlı çabası karşısında takdirimi sunarım. Harfin noksanlığı, yapıt bağlamında harika bir hayal sofrasına sarılmış; sıra dışı, sanatlı bir yazın ortaya konulmuştur. Fakat buyurunuz; buyurunuz ki doğru oturmuyor olsak da doğruyu konuşalım: Bu noksanlık anlatım açısından ciddi bir zayıflık doğurur. İhtimal ki yazar tam anlamıyla kalbini açamaz, acılarını tanımlayamaz. Hatta şu yazımda dahi o malum harfin, o harf vasıtasıyla manaya kavuşmuş sözcük gruplarının zihnimi nasıl kovaladığına bir şahit olsanız... Doğrusu bu noksanlık dilin imkânlarından tam anlamıyla faydalanmaya manidir. Bir yazarın gücü ancak dilinin imkânları ağırlığındadır. Dolayısıyla bu imkânlarla kafa tutmak akıl kârı olmasa da hatırı sayılır bir çalım satma usulüdür.

Bu üslup artistiğinin yazar tarafından inkâr olunması; kahramanlar, olay örgüsü, duygu dünyası gibi unsurların vasıtasıyla bu duruma ihtiyaç irat olunması da ayrıca gariptir. Çünkü insan ruhunda dilin anlatmaya kabil olamayacağı kuytuları, o kuytulardan da sapa sokakları, karanlıkları vardır. Nasıl bir dil bunca sonsuzluğu anlatmaya kabil olabilir? Damarlardan kan dolusu akan bir kini hangi lisan tartabilir? Bu sonsuzluğun hakkıyla itiraf olunması, bir dilin tüm cihadıyla dahi imkânsızdır. O vakit bunca sonsuzluğa karşı bir harfin noksanlığına ihtiyaç duyulması... Yazarından cilâli panayır(!)... Dil insan ruhu için kâfi miktarda noksandır. Uğurlar olsun...

DEVLETİN MERKEZİNDEKİ İSİM: TALAT PAŞA

Umut Kaan KİLİM

Tarihçi

Talat Paşa, 1 Eylül 1874 tarihinde Edirne'de dünyaya gelmiş, erken yaşta karşılaştığı ekonomik ve eğitsel sınırlılıklar nedeniyle klasik anlamda uzun süreli bir akademik eğitim süreci geçirememiştir. Ancak bu durum, onun devlet hizmetine erken yaşta girerek pratik anlamda bürokratik deneyim kazanmasına zemin hazırlamıştır. Posta ve Telgraf İdaresi'nde başlayan memuriyet hayatı, Osmanlı idarî yapısının işleyişini doğrudan gözlemlemesine imkân sağlamış; sahadan gelen bir yönetici profili olarak şekillenmesine katkıda bulunmuştur. Bu yönüyle Talat Paşa, teorik eğitimden ziyade idare pratiğiyle yetişmiş bir figürdür.

Jön Türk hareketiyle tanışması, Talat Bey'in düşünsel ve siyasal yöneliminin temel kırılma noktası olmuştur. Bu süreç, onu yalnızca muhalif bir birey olmaktan çıkararak örgütlü siyasal faaliyetlerin merkezine taşımıştır. Selanik merkezli örgütlenme çalışmaları sırasında İttihat ve Terakki Cemiyeti içinde hızla yükselmiş; teşkilatlanma, kadro planlaması, iç disiplin ve örgütsel koordinasyon alanlarında belirleyici roller üstlenmiştir. Talat Bey'in bu dönemde kazandığı en önemli nitelik, siyaseti yalnızca fikir düzeyinde değil, kurumsal yapı üzerinden inşa etme becerisi olmuştur.

II. Meşrutiyet'in ilanı sonrasında Osmanlı siyasal sistemi yeniden şekillenirken, Talat Bey bu dönüşüm sürecinin aktif mimarlarından biri hâline gelmiştir. Meclis-i Mebusan'daki görevleri, onun siyasal temsil mekanizmalarıyla doğrudan temas kurmasını sağlamış; yasama, yürütme ve örgüt ilişkisini birlikte yöneten bir aktör kimliği kazanmasına imkân tanımıştır. Bu dönemde Talat Bey, yalnızca bir parlamenter değil, aynı zamanda siyasal denge kurucu, kriz yöneticisi ve stratejik karar süreçlerinin merkezinde yer alan bir figür olarak öne çıkmıştır.

1913 sonrası süreçte İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin devlet yönetiminde belirleyici güç hâline gelmesiyle birlikte Talat Bey'in siyasi rolü daha da derinleşmiştir. İçişleri Bakanlığı görevleri aracılığıyla devlet aygıtının idari, güvenlik ve nüfus politikaları üzerinde doğrudan etkili olmuş; merkezîyetçi bir yönetim anlayışının kurumsallaşmasında önemli rol oynamıştır. Devletin iç düzeni ile siyasal iktidar arasındaki ilişkiyi yeniden tanımlayan bu dönem, Talat Paşa'nın bir bürokrat-siyasetçi kimliğinden devlet mimarı konumuna evrildiği aşamayı temsil etmektedir.

I. Dünya Savaşı sürecinde Talat Paşa, yalnızca iç siyasetin değil dış politikanın da aktif aktörlerinden biri hâline gelmiştir. İttifak arayışları, diplomatik temaslar ve savaş yönetimi süreçlerinde yer almış; 1917 yılında sadrazamlığa getirilmesiyle birlikte Osmanlı yönetiminin en üst karar organında belirleyici konuma yükselmiştir. Bu dönem, onun siyasal kariyerinin zirvesini oluşturmakla birlikte aynı zamanda tarihsel sorumluluğunun da en ağırlaştığı evredir.

1918'de görevinden ayrılmasının ardından İttihat ve Terakki'nin üst kadrosuyla birlikte yurt dışına çıkmış; Berlin'de sürgün hayatı yaşamıştır. Bu süreçte Talat Paşa, artık aktif bir devlet adamından çok, geçmiş bir dönemin sembolik figürü hâline gelmiş; Osmanlı kamuoyunda tartışmalı bir tarihsel kimlik kazanmıştır.

15 Mart 1921'de Berlin'de uğradığı suikast sonucu hayatını kaybeden Talat Paşa, Osmanlı'nın son dönem siyasal tarihinin en etkili ve en tartışmalı aktörlerinden biri olarak değerlendirilmiştir.

İttihat ve Terakki'nin sivil lideri olarak askerî kadroların ağırlığını dengeleyen bir siyasal yapı kurmuş; örgütsel disiplin, siyasal strateji ve devlet yönetimi arasındaki bağlantıyı inşa eden merkezî figür olmuştur. Talat Paşa'nın tarihsel rolü, yalnızca bireysel bir siyasi kariyer üzerinden değil, bir dönemin siyasal sistemini şekillendiren yapısal bir aktör olarak ele alınmalıdır.

OSMANLI İMPARATORLUĞU: KÂNUNİ SULTAN SÜLEYMÂN DÖNEMİ

Eren BERBER

Tarihçi

Kanuni Sultan Süleyman dönemi iç ve dış dinamiklerin yoğun olduğu siyasal mücadelelerin yaşandığı gündemin her gün değiştiği bir dönemdir. Kanuni Sultan Süleyman, Osmanlı Padişahları arasında en uzun hüküm süren Padişah olmuştur. Batılılar kendi aralarında "Muhteşem" Türkler ise "Kanuni" olarak adlandırmıştır. Öne çıkan önemli seferler arasında 1521 yılı Belgrad, 1522 yılı Rodos, 1526 Mohaç Zaferi ve 1529 Viyana kuşatması gibi nice seferlerin olduğu bir dönem...

Sultan Süleyman'ın ilk seferinin Belgrad olmasının sebebi balkanlar üzerinde yayılma politikasını sağlamaktır. Devamın da Rodos seferi ile Akdeniz bölgesi üzerinde uzun zamandır sağlanamayan bütünlüğü sağlamayı amaçlamıştır. Akdeniz üzerinde yapılan ticaret yıllar boyunca Malta şövalyelerinin tehlikesine maruz kalmıştır. Rodos seferi ile kıyı güvenliği sağlanacak ve ticaret güvenli sular üzerinden devam edecektir. Daha sonra ise Macaristan üzerine seferler düzenlenecektir. Dünya tarihi üzerinde eşi benzeri olmayan Mohaç Meydan savaşı Osmanlı zaferiyle sonuçlanır. Budin, artık Osmanlı mülküdür. Artık Budin'in alınmasıyla beraber Viyana kuşatılır. Sultan Süleyman yönünü çok keskin bir şekilde batıya çevirerek bir bir akınlar düzenlemeye devam etmektedir. Osmanlı Sultanı Kanuni Sultan Süleyman'ın zaferlerinden rahatsızlık duyan Vatikan, kendi içinde bir kurtuluş yolu aramaya başlar. I. Ferdinand Budin üzerine sefere çıkarak Budin kalesini kuşatır. Bunu duyan Sultan Süleyman, tekrar Macaristan üzerine sefer kararı alır. Budin'in zaptı kaldırılarak yeni kaleler fethedilir. Sultan Süleyman'ı asıl hedefinden meşgul eden bu meseleler nihayete ermesi için ateşkes imzalanır. I. Ferdinand'ın isteği doğrultusunda Macaristan bölgesinin doğusu Janos Zapolya'ya batısı ise I. Ferdinand'a bırakılır. Batı topraklarında barışı hâkim kılan Sultan Süleyman, doğuya, I. Tahmasbüzerine sefere çıkar. Meşhur İrâkeyn seferini gerçekleştirir. Bağdat ve Tebriz de o seferde alındı.

Sultan Süleyman dönemi en önemli gelişmeleri arasında Fransa'ya verilen ilk yabancı kapitülasyonları vardır. Bu verilen kapitülasyonlar kendi içinde toplam on altı madde içerir. Önemli olan husus ise devleti kapsamayacak şekilde sadece hükümdarların sağ olması durumunda I. François ve Kanuni Sultan Süleyman arasında devamlılığı olmasıdır. Bu Kapitülasyonlar genel anlamda ticari imtiyazlar olarak geçmektedir. Yapılan antlaşmaya göre iki ülke kara sularında ticaret ve taşımacılığın serbest bırakılması, bireyin din ve ibadet açısından özgür bırakılması, ticari görev maksadıyla denize açılmış gemilere kesinlikle el konulmaması gerekiyordu.

Bir diğer önemli husus ise çeşitli nedenlerden vefat edenlerin geride kalan mallarını vasilerine verilmesidir. Sultan Süleyman Han, sadece kara üzerinde hâkimiyeti yeterli görmez. Denizler üzerinde Osmanlı sancağının dalgalanmasını güven ve huzur getirmesini arzulamaktadır. 1536 yılı Barbaros Hayreddin Paşa Akdeniz'i Türk gölü haline getirmeye başlamıştır. Bu sırada Sultan Süleyman ise Korfu'yu ve Macaristan'ın içinde yer alan azınlıkta kaleleri almaya başlar. Sultan Süleyman Han ordusuyla karada, Kaptan-ı Derya Hayreddin Paşa leventleriyle deniz üzerinde nice zaferler kazanır. Sultan Süleyman Han 1536 senesi Boğdan Voyvodasına sefer düzenler ve Boğdan'ı ele geçirir. Kaptan-ı Derya Hayreddin Paşa 1538 yılında Cenevizli Amiral Andrea Doria komutasındaki İspanyol Hasburg donanmasını Preveze'de büyük bir yenilgiye uğratır. Osmanlı'nın gücüne karşı koyamayan Venedik 1540 yılında Osmanlı ile barış antlaşması yapmak ister. Toplam üç yüz bin duka altını savaş tazminatı olarak ödemeyi kabul ederek Osmanlı üstünlüğünü kabul eder. Böylelikle Mora bölgesi Osmanlı hâkimiyetini tanımak zorunda kalır. Sultan Süleyman, tarafından Macaristan himayesi için bırakılan Janos Zapolya'nın 1540 senesi ölümünü fırsat bilen Avusturya devleti Macaristan topraklarına saldırılar başlatır. Budin Avrupa için her zaman vazgeçmek istemediği ama zorunda kaldığı topraklar olmuştur. Saldırıları haber alan Sultan Süleyman, 1541 senesinde Orta ve Güney Macaristan başta olmak üzere Budin'i tekrar Osmanlı hâkimiyetine almıştır.

Sultan Süleyman Hân, Avusturya tarafından kuşatılan Peşte'yi ve saldırıların son bulması için 1542 yılında sefere çıkma kararı alır. Sefer neticesinde kudretli hünkâr Estergon, Peçuy, Valpovo, Sikloş kalelerini büyük bir zaferle imparatorluğuna ilhak eder. En nihayetinde Avusturya barış istemek zorunda kalır ve 1547 yılında antlaşma yapılır. Bu antlaşma ile Avusturya Osmanlı devletine yıllık vergi ödemeyi kabul eder. Sultan Süleyman Hân, cenkleriyle korlu salmış dünyayı titretmeye devam eden seferlerini peş peşe gerçekleştirirken, Avrupa hayretler içinde sadece izlemekle yetinmiştir. 1548 yılında Sultan bu sefer yönünü doğu'ya çevirerek İran coğrafyasına atını sürerek Tebriz'i kuşatır. Doğu ve Batı arasında büyük bir coğrafya üzerinde kusursuz seferler düzenlenirken elbette Süleyman'ın planlarını bozan durumlar yaşanmaktadır. 1551 yılında Avusturya devleti Osmanlı ile yaptığı antlaşma koşullarına uymaz ve antlaşmayı bozar. Bu durum üzerine Sultan Süleyman Hân'ın emriyle Sokullu Mehmet Paşa orduyla sefere çıkar ve stratejik bölgeye sahip olan Becej ve Temeşvar alınır. 1553 yılında Sultan Süleyman yeni bir sefer yaparak Nahçıvan ve Karabağ'ı Osmanlı mülküne katar. Art arda yapılan İran seferleri I. Tahmasb üzerinde büyük bir yıkıma sokar. Sultan Süleyman'ın seferlerine dayanamayan I. Tahmasb barış antlaşması yapmayı talep eder. 1555 yılında Amasya antlaşması imzalanır. Böylelikle uzun süredir devam eden Osmanlı-İran savaşları neticeye kavuşarak son bulur. Sultan Süleyman Hân, son seferi olacak olan Zigetvar seferi için hazırlıkları başlatır. Yaşı ilerlemiş olan Sultan için batıda "Muhteşem Türk geliyor!" korkuları başlar. Dünyayı titreten Kanuni Sultan Süleymân, son seferi için hazırlıklarını tamamlar ve Topkapı sarayından ayrılır. 1566 yılında Zigetvar kalesi düşmek üzereyken Muhteşem Süleymân otağı içinde vefat ederek yüce Allah'ın rahmetine kavuşur. Sultan Süleymân Hân'ın vefat ettiği orduya söylenmez ve bir süre gizli tutulur. Bu durumun sebebi ise askerlerin moral ve motivasyon seviyesini yüksek tutabilmektir. Vefatının hemen sonrası Zigetvar kalesi düşer ve Osmanlı mülküne dâhil olur. Sultanın iç organları bulunduğu yere gömülerek cenaze namazı kılınıp naaşı İstanbul'a getirilir. Mimar Sinan tarafından yapılan Süleymaniye Camii külliyesine defnedilir. Üç kıta yedi iklim Padişahı gözlerini dünyaya sonsuza dek kapatır.

Kanuni Sultan Süleyman karakter ve mizaç olarak sanat ve sanatçıya değer veren bir padişah'tır. Bakıldığı zaman bu durum toplum üzerine de yansımıştır. Sanat ile alakalı çeşitli teşvikleri de mevcuttur. Sadece yapılan seferler ve sanatta ilerleme yaşanmamakla beraber hukuk alanında da birçok reform yaşanmıştır. Sultan Süleyman, Fatih Kanunnamesi'ni kendine temel nokta edinerek tam anlamıyla bir anayasa niteliği taşımakta olan Kanunname oluşturmuştur. Hukuk anlamında yaptığı bu çalışma dönemin dünyasında yankı uyandırmıştır. Osmanlı devleti bilim, sanat ve edebiyat noktasında en parlak dönemini yaşamıştır. Dönemin parlak karakterlerinden olan Nasuh Efendi sorumluluk olarak dönemin sosyal ve siyasi hadiselerini yazmayı kendine görev bilmiş ve tüm yetenekleriyle bu minvalde eserler kaleme almıştır. Her vakit siyasi dinamikle iç içe olan Nasuh, dönemin önde gelen şeyhülislamı, vezirleri ve devlet adamları ile sıkı ilişkiler kurmuştur. Bunların başında Makbul İbrahim Paşa, İbn Kemal ve Barbaros Hayrettin Paşa vardır. Her biri işinin ehli ve tabiri caizse hayatlarını Devlet-i Aliyye'ye adanmış uykularında bile devlet meseleleri ile uğraşmış şahsiyetlerdir. Kanuni Sultan Süleyman döneminde önde gelen devlet adamlarına bir bakalım. Sadrazam Sokullu Mehmet Paşa, ilmi bir derya olan Şeyhülislam Ebussuud Efendi, gönül sırdaşı ilmiyle huzur veren Yahya Efendi, beş yüz sene geçse bile unutulmayacak eserleriyle eşi benzeri olmayan mimarların başı Ağırnaslı Sinan... Dönemin Kaptan-ı Deryası "Cezayir ve Akdeniz Fatih'i" Barbaros Hayrettin Paşa... Kaleme aldığı eserleriyle ses getiren, Fuzuli ve Baki... Günümüz dünya haritasının en yakın halini kaleme alan gezginlerin âlimi Pîrî Reis... Ayrıca nice tarihçiler, savaşçılar, sanatçılar ve kahramanlar ile dolu bir dönem olan Sultan Süleyman dönemi bizler için çok ehemmiyetli bir dönemdir. Sultan Süleyman, divan-ı hümayun ile Seferler, antlaşmalar ve dünyayı etkileyecek sayısız kararlar almıştır. Batı, gözü kulağı Topkapı sarayında atılacak adımları beklemekte ve yeri geldiğinde günlerce elçi görüşmesi yapmak için sıra beklemektedir. Bakıldığı zaman yoğun bir gündem içinde olan bu dönemde birçok önemli şahsiyet bulunması ve bu şahsiyet arasında Matrakçı Nasuh'un olması ve yaptığı işlerle ön plana kendini çıkarması çok önemli bir mesele olmaktadır. Kendi eserleriyle yeni bakış açıları kazandırması ve birçok eseri ele alması etrafında ses getirmeyi sağlamış ve geleceği kendi gözleriyle aydınlatmıştır.

BULAŞICI HASTALIKLARLA MÜCADELEDE BİREYİN ROLÜ

Bulaşıcı Hastalıklar Neden Hâlâ Önemli?

Bulaşıcı hastalıklar, bakteri, virüs, mantar veya parazit gibi mikroorganizmalar aracılığıyla kişiden kişiye bulaşabilir. Solunum yolu enfeksiyonları, grip, COVID-19, tüberküloz ve hepatit gibi hastalıklar günümüzde de yaygınlığını korumaktadır. Küreselleşme, yoğun şehir yaşamı ve seyahatler, bu hastalıkların daha hızlı yayılmasına zemin hazırlamaktadır. Bu nedenle "bulaşıcı hastalıklarla mücadele" yalnızca sağlık kurumlarının değil, tüm toplumun ortak sorumluluğudur.

Bireysel Önlemler ve Toplumsal Koruma

Halk sağlığının temel ilkelerinden biri, küçük bireysel önlemlerin büyük toplumsal etkiler yaratabilmesidir. Bireylerin günlük yaşamda uyguladığı basit ama etkili davranışlar, bulaşma zincirinin kırılmasında çok kritik rol oynar.

El hijyeni, bulaşıcı hastalıkların önlenmesinde en etkili yöntemlerden biridir. Eller, mikroorganizmaların en sık taşındığı araçlardır. Sabun ve suyla en az 20 saniye el yıkamak, birçok enfeksiyonun yayılmasını önleyebilir. Suya erişimin olmadığı durumlarda alkol bazlı el antiseptikleri etkili bir alternatiftir.

Solunum hijyeni de bir diğer önemli unsurdur. Öksürürken veya hapşırırken ağız ve burnun mendille ya da dirsek içiyle kapatılması, damlacık yoluyla bulaşan hastalıkların yayılımını ciddi oranda azaltır. Özellikle kalabalık ve kapalı alanlarda maske kullanımı, bireyin hem kendisini hem de çevresindekileri korumasını sağlar.

Aşılama: Bireysel Karar ve Toplumsal Sonuç

Aşılama, bulaşıcı hastalıklarla mücadelede en güçlü halk sağlığı araçlarından biridir. Aşılama yalnızca bireyi hastalıktan korumakla kalmaz, aynı zamanda toplum bağışıklığı oluşturarak hastalığın yayılmasını sınırlar. Aşılama oranlarının düşmesi, daha önce kontrol altına alınmış hastalıkların yeniden ortaya çıkmasına neden olabilmektedir.

Bu noktada bireyin doğru bilgiye ulaşması büyük önem taşır. Bilimsel temeli olmayan bilgiler ve aşı karşıtlığı, toplum sağlığını doğrudan tehdit eden bir halk sağlığı sorunu hâline gelmiştir. Toplum ve birey olarak bu konuda bilimin dışında hareket etmek hayati önem taşımaktadır.

Selçuk VARLI

Sağlıkçı

Hasta Olan Bireyin Sorumluluk Alması

Bulaşıcı hastalıklarla mücadelede bireyin rolü, yalnızca hastalanmamakla sınırlı değildir. Hasta olan bireyin evde istirahat etmesi, kalabalık ortamlardan kaçınması ve sağlık profesyonellerinin önerilerine uyması, başkalarına hastalık bulaştırılmasını önler. Gereksiz antibiyotik kullanımından kaçınmak da hem bireysel sağlık hem de antibiyotik direncinin önlenmesi açısından kritik öneme sahiptir. Doktor reçetesi haricinde evde bulunan herhangi bir antibiyotigi kullanmak fayda sağlamak yerine daha ciddi sorunlara sebep olabilir.

Sağlık Okuryazarlığı ve Toplumsal Bilinç

Bireyin bulaşıcı hastalıklarla mücadelede etkin rol alabilmesi için sağlık okuryazarlığının geliştirilmesi gerekir. Güvenilir kaynaklardan bilgi edinmek, belirtiler konusunda farkındalık sahibi olmak ve ne zaman sağlık kuruluşuna başvurulacağını bilmek, erken tanı ve kontrol açısından hayati önem taşır. Bu noktada sağlık çalışanlarının bilgilendirici ve yönlendirici rolü büyüktür.

Bulaşıcı hastalıklarla mücadele, yalnızca hastanelerde verilen bir sağlık hizmeti değildir; günlük yaşamın her alanında alınan bireysel kararların toplamıdır. El hijyeninden aşılamaya, maske kullanımından doğru bilgiye ulaşmaya kadar her bireysel davranış, toplum sağlığını doğrudan etkiler. Halk sağlığının korunmasında bireyin aktif rol alması, sağlıklı bir toplumun temelini oluşturur.

ÜçYediDokuz

HÜRRIYET · ADALET · EŞİTLİK · KARDEŞLİK

YENİ NESİL ANALİZ | HAFTALIK GÜNDEM

Bilgi, Yorum, Perspektif... Hepsi Tek Kanalda!

HEMEN ABONE OL!

Youtube@Ücyedidokuz

BİRLİK VE İLERLEME
DÜŞÜNCE DERNEĞİ

BİRDER
AKADEMİ